

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:2446

av Lars Hjälmered m.fl. (M)

En politik för offentlig upphandling

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en statlig strategi och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tidig dialog i innovations- och funktionsupphandling och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om konkurrens, tillväxt och att förenkla för företag att delta i upphandlingar och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om uppdrag för den nya upphandlingsmyndigheten och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sociala och miljömässiga krav och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa statistiken på upphandlingsområdet och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

En modern offentlig upphandling

I dag upphandlas det varor och tjänster i vårt land till en summa som anges vara cirka 800 miljarder. Det kan vara så mycket som 1000 miljarder. Statistiken på detta område måste bli tydlig och överensstämna med vad som verkligen köps in i Sverige under ett år av myndigheter, regioner, landsting och kommuner. Det är mycket pengar som vi gemensamt samlat ihop och som genom offentlig verksamhet köper viktiga välfärdstjänster och samhällsprodukter. Det är också en ansevärd summa pengar som svenska företag på en konkurrensutsatt marknad kan vara med och lägga anbud på.

Sverige behöver vara ett land där alla som kan och vill har möjlighet att delta i offentliga upphandlingar för att sälja kvalitativa varor och tjänster såväl inom landet som internationellt. Offentlig sektor tjänar på att en mångfald av leverantörer vill vara med och lämna anbud. Kvalitet kombinerat med hushållning av våra gemensamma resurser bör vara en av offentliga sektorns högsta prioriteringar.

En målsättning Sverige bör ha som ett litet exportberoende land är att våra svenska företag blir duktiga på att lägga anbud och vinna dem även internationellt. På så sätt kommer de ut i Europa och ökar sina verksamheter. En sådan strategi tar sitt avstamp inom landet. I dag vittnar många företag om att det är svårt att delta i upphandlingar. Upphandlingsunderlaget innehåller ofta många sidor juridik och ytterst lite om affären. Det är svårtillgänglig materia som ska tillgodogöras och responderas på med korta svarstider. Det riskerar att drabba såväl köpare som säljare i onödan då det finns flera goda exempel som kan stå modell för spridning över landet.

Genom att det offentliga många gånger göra stora affärer via Sveriges kommuner och landsting, SKL, eller genom att ställa krav på erfarenheter av liknande tidigare projekt begränsas också affären att tillfalla en eller ett fåtal leverantörer som har erfarenheterna, alternativt kapacitet att upphandla stora affärer. Det gör att det offentliga också bidrar till försämrade konkurrens på marknaden med resultat att vi får ett fåtal företag, alternativt monopolsituationer. Det riskerar att fördyra processer, tjänster och produkter för medborgarna. Man missar också kunskap inom nya, innovativa företag med nya företagsidéer.

Den senaste tiden har vi dessutom kunnat se hur det förekommer att kommuner använder upphandlingsunderlag som sträcker sig längre i sin uppföljning och kontroll än vad svenska myndigheter gör. Det finns också risker som innebär att det kan skapa problem med försäkringar och kundrelationer som kan omkullkasta företag och därmed också inkomster för människor då jobbtilfällen försvinner. Detta tittar för närvarande konkurrensverket på. Kraven åsidosätts och det i sin tur diskriminerar företag att delta vilket är olagligt och allvarligt då företag indirekt tvingas skriva på när de är beroende av att kunna sälja till det offentliga.

Upphandlingsmyndigheten

Vi vill att det särskilt anges i regleringsbrev till upphandlingsmyndigheten att denna får i uppgift att, med norska erfarenheter på området, skapa en svenska modell för att skapa mogna upphandlingsorganisationer, såväl i den egna som hos övriga myndigheter. På så vis implementeras modellen och verktyg i den organisation som ska ha till uppgift att utarbeta ett utbildningsmaterial för upphandling. Detta sker steg för steg av den egna verksamheten för att sedan föras ut i kommuner, myndigheter,

landsting och regioner. Detta blir ett viktigt strategiskt verktyg för att vi i Sverige ska få mogna upphandlingsorganisationer som skapar stora värden för medborgarna med god hushållning med skattemedel.

Den nya upphandlingsmyndigheten bör ha i uppgift att samla goda exempel på upphandlingar över landet där inte minst funktionsupphandling, dialog och innovation tillämpats samt en portal eller liknande där rättsfall tillgängliggörs.

Vi ser med oro på den utredning som nu lagts på regeringens bord (SOU15:78) med ökat regelkrångel där den nya myndigheten kommer att få lägga en stor del av sitt arbete på att hjälpa myndigheter, kommuner, landsting och regioner med att likabehandlingsprincipen tillämpas korrekt. Det riskerar att skapa en flaskhals för företag som vill upphandla och myndigheter som vill göra rätt. Inga företag får heller uteslutas utan alla med lagenliga avtal ska delta på samma grunder. Det blir en byråkratisk och dyrbar process och med all sannolikhet så blir det inte fler företag som deltar utan snarare färre. Ett sådant förfarande kommer att ta tid och kraft från det utvecklingsarbete som enligt ovan behöver komma till stånd.

Innovationsupphandling och funktionsupphandling

Sedan 2010 drivs det i Norge ett utvecklingsprogram för innovativ offentlig upphandling, Nasjonalt program for leverandør-utvikling. Syftet med programmet är att använda tidig dialog i upphandlingsförfarande mellan köpare och säljare för att stimulera till nya och annorlunda lösningar. På ett smart sätt löser man sedan uppgiften genom att tillvarata kunskap från olika branscher och användningsområden med tekniska lösningar för bättre underhåll. Exempelvis har man i Norge kunnat använda sig av lösningar från oljeindustrin där sättet att borra ner i havsbotten i form av ett U kunnat överföras till vägnätet. Istället för att gräva upp gatan har man med samma teknik kunnat lösa problem utan att få stora hål i vägbanan. I Norge är det Näringslivets Huvudorganisation (NHO) som tillsammans med Kommunernas intresse- och arbetsgivarorganisation (KS), har bidragit till att lyfta upphandlingsområdet till en strategisk fråga och stimulerat till fler innovationsvänliga upphandlingar, eller om man så vill funktionsupphandlingar genom ett konkret metodstöd.

Förenkla för företag att delta i upphandlingar

Moderaterna vill att fler mindre företag ska kunna vara med i upphandlingar och det ställer krav på enkla och transparenta regler. Det bästa sättet att skapa långsiktiga arbeten i Sverige är genom att sänka kostnaderna för att anställa och att upphandla fler tjänster. Det är långsiktiga lösningar jämfört med att använda tvingande krav på företag som därmed ökar kostnaderna och gör det svårare och mer byråkratiskt. Det är genom att fler företag vill och kan delta i upphandling som möjligheten att konkurrera, såväl

inom som utom landet, som det kan skapas fler jobb genom bättre upphandling. Den rödgröna regeringen har istället som idé att de nya jobben ska komma via villkor enligt kollektivavtal i offentlig upphandling.

Rimliga Sociala och miljömässiga krav

Det är viktigt att varje skattekrona används på ett ansvarsfullt sätt. Därför bör man också kunna ställa krav på miljö och sociala hänsyn när detta är motiverat. För att förtydliga detta infördes år 2010 den så kallade bör-regeln, som innebär att upphandlande myndigheter bör beakta miljöhänsyn och sociala hänsyn om upphandlingens art motiverar detta.

De ytterligare sociala krav som regeringen säger sig vilja ställa, riskerar att allvarligt begränsa den fria konkurrensen och försvåra för framför allt små företag att vara med och slåss om de offentliga köparna. Enligt en undersökning från Företagarna skulle 63 procent av småföretagen i mindre utsträckning delta i offentliga upphandlingar om det infördes sociala krav.

Arbetet med miljöhänsyn och sociala hänsyn vid offentlig upphandling är komplext. För att åstadkomma långsiktigt hållbara krav är det viktigt att titta på utformningen av styrinstrumentet. Utgångspunkten är att den upphandlande myndigheten, landstinget/regionen och kommunen ska undersöka om det aktuella produkt och/eller tjänsteområdet redan omfattas av lagregler eller styrmedel så som skatter, utsläppsrätter, subventioner etc. och om då andra krav är mer effektiva för att nå målet jämfört med att lägga in krav i offentlig upphandling. Detta är inte minst viktigt för att företagen ska ha goda möjligheter att leverera bra produkter och tjänster till priser som är i paritet med vad kostnadslägen bör vara. Det är också viktigt att inte i onödan driva upp priser utan att för den sakens skull nå mål av betydelse för samhället och miljön. Därmed blir det också självklart att de som upphandlar måste ta relevanta hänsyn i den aktuella upphandlingen utan onödigt långtgående krav i förhållande till syftet och användningen.

De som efterfrågar krav vid upphandling måste också kontrollera att de efterföljs. Så har inte alltid varit fallet. Som exempel kan nämnas när krav ställts som sedan inte följs upp och där företag som haft ett högre pris än det vinnande anbudet slagits ut av företag som sagt sig ha det som efterfrågats men sedan inte har haft det. I hård konkurrens riskeras ärliga företag att slås ut som egentligen skulle varit de som levererat varan eller tjänsten. Kraven ska också vara rimliga med tanke på vilka resurser och kostnader som behövs för att kontrollera produkten och tjänsten.

Lars Hjalmered (M)

Hans Rothenberg (M)

Cecilie Tenfjord-Toftby (M)

Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M)

Jörgen Warborn (M)